

А.Н. РАШИДОВ², В.Г. СПИРИДОНОВ²,
О.М. КОНОВАЛ², М.Д. МЕЛЬНИЧУК¹

¹ Національний університет біоресурсів та природокористування
України, Київ

E-mail: arashydov@yahoo.com

² Українська лабораторія контролю та якості продукції АПК України, Київ

ІДЕНТИФІКАЦІЯ АЛЕЛЬНИХ ВАРИАНТІВ ГЕНІВ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОЛІМЕРАЗНОЇ ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ АНТИПРАЙМЕРА

Представлено два незалежних підходи щодо проведення полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) в реальному часі для SNP детекції генів каппа-казеїну та ацил-КоА-діацилгліцерол ацилтрансферази I у великої рогатої худоби. Проаналізовано зразки від 296 корів молочних порід української селекції. За геном каппа-казеїну отримано наступні частоти генотипів: AA – 0,58, AB – 0,34, BB – 0,08, а за геном ацил-КоА-діацилгліцерол ацилтрансферази I: AA – 0,7, АК – 0,26, КК – 0,04. Показана висока ефективність антипраймерної методики. Термін проведення антипраймерної ПЛР у реальному часі займає лише 2–2,5 год та дозволяє повністю ідентифікувати невідомий алельний варіант досліджуваних генів.

© А.Н. РАШИДОВ, В.Г. СПИРИДОНОВ, О.М. КОНОВАЛ,
М.Д. МЕЛЬНИЧУК, 2010

Вступ. Полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) широко застосовується в молекулярній діагностиці, біотехнології, а також генетичному аналізі, зокрема, в галузі прикладної ветеринарії. Вперше ця технологія була застосована у 2006 р. для клінічної діагностики раку у людей [2]. Описано модифікацію кількісного ПЛР у реальному часі, що базується на технології 3'-зв'язування, відомій як «антипраймер» [1].

Дослідження генів каппа-казеїну (*csn*) та ацил-КоА-діацилгліцерол ацилтрансферази I (*dgat*) у великої рогатої худоби (ВРХ) має велике значення як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки ці гени кодують білки, що впливають на сиродільчі показники молока та сиру. Казеїни – це група складних фосфопротеїдів (залишок фосфорної кислоти утворює складний ефір з гідроксильною групою серину), які забезпечують високу поживну цінність молока ссавців і складають до 80 % усіх молочних білків [3]. Казеїни містять повний набір незамінних амінокислот, багаті валіном (7 %), лейцином (12 %), лізином (7 %) [4]. Каппа-казеїн є головною детермінантою якості молока та молочних продуктів [5]. Продукт гена каппа-казеїну є також основним ферментом, який відповідає за регуляцію рівня синтезу тригліцеридів в адипоцитах [6].

Нуклеотидна заміна GC → AA в позиціях 10433/10434 призводить до амінокислотної заміни A → K (аланін/лізин) у положенні 232 білка гена *dgat* [7]. Мутація K232A пов'язана з вмістом жиру і білків у молоці: алельний варіант K – з великою кількістю жиру у молоці, алель A – з виходом молока і сумарною концентрацією білків. Ці якісні ознаки залежать від точкових мутацій у вказаних генах, так званих мутацій SNP (single nucleotide polymorphism – однонуклеотидний поліморфізм) [4].

Даний тип мутацій аналізують, використовуючи метод ПЛР – поліморфізм довжини рестрикційних фрагментів (ПДРФ). Проте у цього методу є ряд недоліків, з яких основний – тривалий час проведення аналізу (від 24 год). Проведення аналізу в 5–6 стадій також збільшує вірогідність помилки оператора та контамінації зразків.

Метод ПЛР в реальному часі з використанням технології «антипраймер» є модифікацією ПЛР у реальному часі, де використовується антипраймер [8]. У звичайній ПЛР в реальному часі використовують зонди – послідовнос-

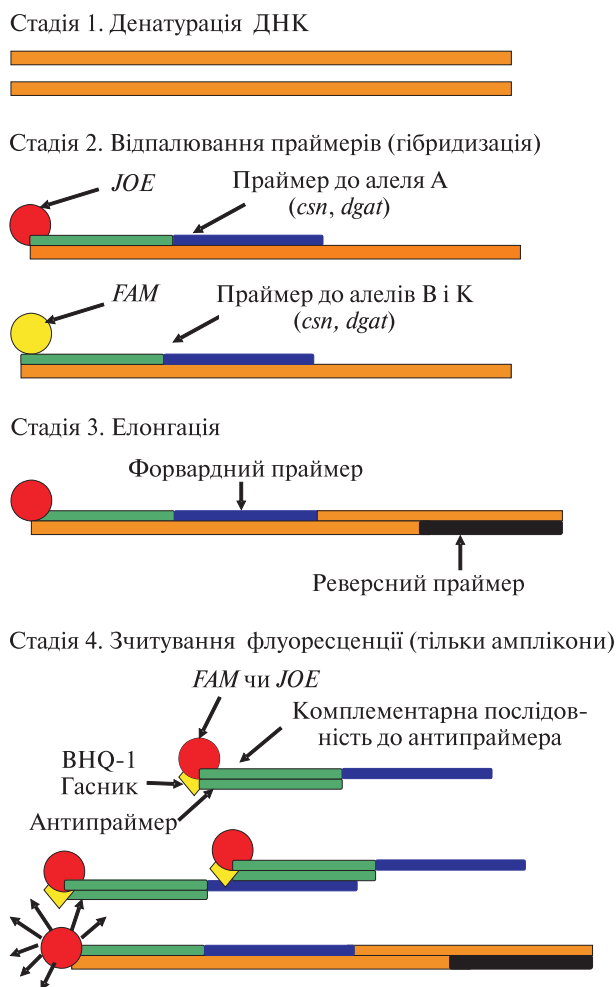

Рис. 1. Схема ПЛР

Таблиця 1

Параметри ампліфікації

Етапи ампліфікації	Температура, °C		Час	Кількість циклів	
	<i>csn</i>	<i>dgat</i>		<i>csn</i>	<i>dgat</i>
Початкова денатурація ДНК	94	94	5 хв	1	1
Денатурація	94	94	15 с	45	40
Відпалювання праймерів	62	64	15 с	45	40
Синтез	72	72	15 с	45	40
Зчитування сигналу	50	50	45 с	45	40

Примітка. Аналіз проведено за допомогою приладу «7000 Sequence Detection System» з активним регулюванням температури при об'ємі рідини в пробірці 25 мкл.

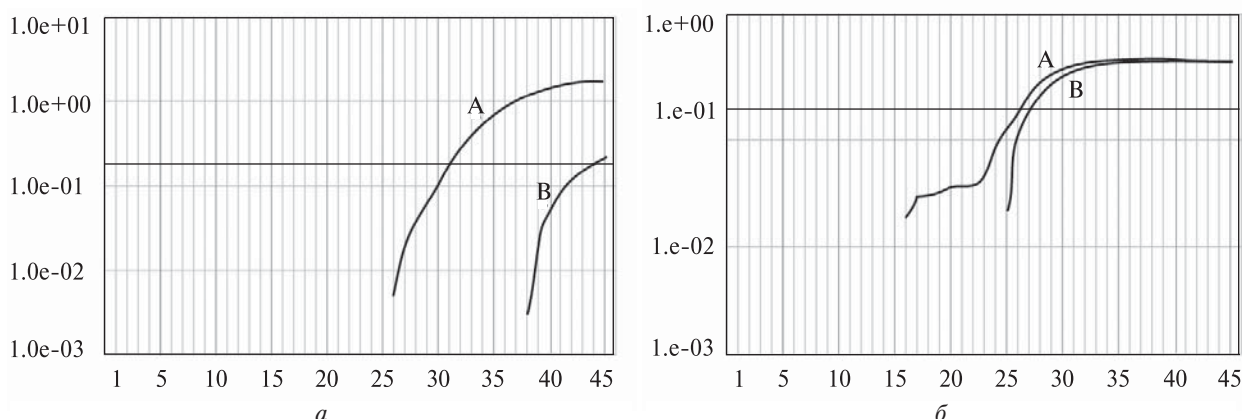
ті, мічені флуоресцентними барвниками, які забезпечують безперервний моніторинг флуоресцентного сигналу. Величина цього сигналу є прямо пропорційною кількості ПЛР-продукту. Модифікація з антипраймером відрізняється у наступному. Кожний праймер складається з послідовності розміром до 40 нуклеотидів, міченої флуоресцентною міткою з 5'-кінця *FAM* та *JOE*. У всіх праймерів є консервативна послідовність, яка починається з 5'-кінця праймера і має розмір 20 нуклеотидів. Антипраймер має на 3'-кінці зв'язаний гасник та послідовність TTCCCTCGGATAGCACT-BHQ-1 [2], повністю комплементарну до 5'-кінця праймерів [9]. Аналіз з використанням методу ПЛР з антипраймером включає чотири послідовні стадії (рис. 1) [1].

Перша стадія починається з денатурації матричної ДНК за умов 94 °C протягом 5 хв. На другій стадії проводять відпалювання праймерів на вже денатурованій матриці при 62–64 °C в залежності від типу аналізу (повна комплементарність ДНК-матриці та комплементарності до антипраймера стає можливою тільки з другого циклу ампліфікації). На третій стадії – елонгації – відбувається подвоєння кількості існуючих ампліконів при 72 °C. На четвертій стадії температуру проведення реакції знижують до 50 °C (табл. 1). На цій стадії відбувається повна гібридизація усіх незв'язаних праймерів та проходить зчитування сигналу апаратурою [1, 10]. Цей метод є високочутливим, оскільки можна виявити цільову послідовність за умови її зустрічання один раз на 10⁵ клітин.

Метою роботи є визначення порівняльної ефективності ПЛР в реальному часі з використанням антипраймера для аналізу алейних варіантів генів молочної продуктивності корів каппа-казеїну та ацил-КоА-діацилгліцерол ацилтрансферази I.

Матеріали і методи. У наших дослідженнях ми використовували стандартну Taq-Pol виробництва «Fermentas» (Литва). Праймери були синтезовані компанією «СИНТОЛ» (РФ).

Дослідження проводили на 296 дійних коровах української чорно-рябої та червоно-рябої молочних порід ДП ДГ «Прогрес» Чернігівського інституту АПВ УААН. Зразки крові відбирали за допомогою системи «Вакуете», де

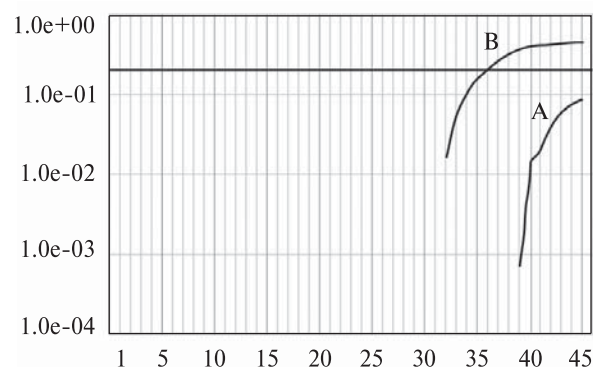

Рис. 2. Графіки ампліфікації генотипів AA (а) та АВ (б) гена каппа-казеїну у ВРХ: по вертикалі – ΔR_n ; по горизонталі – номер ампліфікаційного циклу реакції

як антикоагулянт використовують ЕДТА. ДНК виділяли з цільної крові за методом [11].

Для аналізу поліморфізму генів з використанням ПЛР у реальному часі використовували діагностичні системи, розроблені відділом молекулярної діагностики Української лабораторії якості та безпеки продукції АПК. Ампліфікацію проводили в термоциклері Applied Biosystems 7000. Умови ампліфікації оптимізували для кожного локусу емпірично. Обрахунок та аналіз результатів здійснювали з використанням програмного забезпечення, рекомендованого виробником (постачається в комплекті з даним приладом). Усі отримані дані перевіряли, додатково використовуючи ПЛР – ПДРФ діагностичні системи. Ампліфікацію проводили в термоциклері Applied Biosystems 2720. Рестрикційний аналіз здійснювали з використанням рестриктаз виробництва «Fermentas» (Литва) за методикою, рекомендованою виробником. Продукти рестрикції аналізували в 4%-ному агарозному гелі. Розмір продуктів рестрикції визначали за маркером молекулярної маси GeneRuler™ 100bp DNA Ladder Plus («Fermentas», Литва). Розміри продуктів ампліфікації, рестриктази та розміри фрагментів рестрикції наведені в табл. 2. Дані, одержані двома методами, є статистично достовірними.

Результати досліджень та їх обговорення. В роботі представлені результати аналізу, проведеного з використанням двох незалежних ПЛР систем у реальному часі для SNP детекції генів *csn* та *dgat* у великої рогатої худоби.

Рис. 3. Результати ампліфікації генотипу ВВ гена каппа-казеїну у ВРХ: по горизонталі – номер ампліфікаційного циклу реакції; по вертикалі – ΔR_n

Таблиця 2
Розміри продуктів ампліфікації, рестриктази та розміри продуктів рестрикції досліджених генів

Ген	Розмір амплікону, п.н.	Рестриктаза	Алель (розміри фрагментів рестрикції, п.н.)
<i>csn</i>	273	<i>Hinf I</i>	A (133, 91, 49) B (224, 49)
<i>dgat</i>	411	<i>Crf I</i>	A (203, 208) K (411)

Примітка. Праймери для ПЛР – ПДРФ аналізу: ctcgtagcttggcaggaaga DGAT-K; ctcgtagcttggcaggaaggc DGAT-A; tcaggtgtcgggtagctcac DGAT-R; ggctctcaataactctggagaat CSN-A; ggctctcaataactctggagaag CSN-B; ccattgctagtggtagcctaca CSN-R.

Обидві системи аналізу мають на меті визначення SNP мутацій у ВРХ, але досягнути повної 100%-ної дискримінації (розділення) алелів обох генів практично неможливо. Тео-

Таблиця 3
Частоти генотипів генів *csn* та *dgat* у червоно-рябої та чорно-рябої порід ВРХ

Порода	Частоти генотипів	
	<i>dgat</i>	<i>csn</i>
Червоно-ряба	AA – 0,7538	–
	AK – 0,2385	
	KK – 0,0077	
Чорно-ряба	AA – 0,6507	AB – 0,3452
	AK – 0,2951	AA – 0,5714
	KK – 0,0542	BB – 0,0834

ретично це обумовлюється тим, що конструкції праймерів відрізняються один-двома нуклеотидами на 3'-кінці, а основна послідовність праймера на 98–99 % комплементарна для обох алелів, тобто при стадії відпалювання праймерів до матриці статистична вірогідність помилкового приєднання послідовності праймера до іншого алеля є досить високою. Тому вводиться поняття порогове значення ΔC_t – це цикл ПЛР в реальному часі, на якому проходить статистично достовірне збільшення флуоресценції по відношенню до базового рівня флуоресценції.

Необхідно також враховувати різниці циклів (ΔC_t) під час інтерпретації одержаних даних для кожного з алелів досліджуваного гена. Наприклад, для гетерозигот ця різниця буде мінімальною в межах 0,5–3,5 циклів, в той час для гомозигот ця різниця буде перевищувати різницю в 3,5 циклів.

Для оцінки придатності розробленої методики ми перевіряли усі зразки методом ПЛР в реальному часі у триразовій повторності. На рис. 2 та 3 представлені результати генотипування алелів А і В гена каппа-казеїну для гомозигот AA, гетерозигот АВ та гомозигот BB відповідно.

Генотипування тварин за генотипом AA дозволяє чітко ідентифікувати алель А. Сигнал детектується на 31-му циклі. В той же час спостерігається незначна детекція алеля В, рівень сигналу не досягає порогового значення. На рис. 2, б представлений результат ідентифікації генотипу АВ (гетерозиготи), ампліфікація обох алелів А і В детектується на рівні 26–27-го циклу.

На рис. 3, де представлений результат ідентифікації тварин із генотипом BB, показана чітка детекція алеля В на рівні 37-го циклу, в той час як детекція алеля А не досягає порогового циклу. Аналогічна картина спостерігається і для генотипування алелів А і К гена *dgat*.

Результати дослідження зведені в табл. 3. У чорно-рябої породи частота генотипів за геном *csn* становила: AA – 0,58, AB – 0,34 та BB – 0,08. За геном *dgat* для чорно-рябої породи частота виявлення генотипів складала: AA – 0,65, AK – 0,30 та KK – 0,06, у червоно-рябої AA – 0,75, AK – 0,24 та KK – 0,01.

Слід зазначити, що в середньому близько 0,5–1 % зразків потребують повторної постановки реакції. Це, можливо, пов'язано з деякими причинами, серед яких неякісна пробопідготовка зразків, невідповідність умовам їх зберігання і температурного режиму в робочих приміщеннях, неякісні компоненти реакційної суміші, помилки оператора тощо.

Таким чином, на прикладі ідентифікації алельних варіантів генів *csn* і *dgat*, що визначають господарсько-корисні ознаки продуктивності ВРХ, показана ефективність генотипування SNP методом ПЛР у реальному часі з модифікацією «антипраймер». При порівнянні результатів аналізу, одержаних методом антипраймерної ПЛР, з результатами, одержаними методом ПЛР–ПДРФ, розбіжність становила від 0,5 до 1 %, в той час як для методу антипраймерної ПЛР час проведення аналізу не перевищував 2,5 год. Дана методика може бути застосована селекційними підприємствами з метою створення племінного ядра із чітко визначеними характеристиками для направленої селекції та отримання високопродуктивних стад.

A.N. Rashydov, V.G. Spyridonov,
O.N. Konoval, M.D. Melnychuk

IDENTIFICATION OF ALLELE VARIANTS OF CATTLE MILK PRODUCTIVITY GENES USING PCR ANTI-PRIMER METHOD

In this work we have demonstrated two independent real-time PCR methods for detection single nucleotide polymorphism (SNP) of genes *csn* and acyl-CoA: diacylglycerol acyltransferase 1 (*dgat*) in cattle. We have analyzed 296 samples of milk production cattle of Ukrainian breeding. The genotype frequencies were AA – 0,58, AB – 0,34, BB – 0,08 for *csn* gene and for *dgat* gene – AA – 0,7, AK – 0,26, KK – 0,04. High efficiency of so called «anti-primer»

method was shown. Duration of anti-primer PCR reaction was about 2–2,5 hours only and provided full investigation of unknown gene allele.

*А.Н. Рашидов, В.Г. Спиридонов,
О.Н. Коновал, М.Д. Мельничук*

**ИДЕНТИФИКАЦИЯ АЛЛЕЛЬНЫХ
ВАРИАНТОВ ГЕНОВ МОЛОЧНОЙ
ПРОДУКТИВНОСТИ КРУПНОГО РОГАТОГО
СКОТА ПРИ ПОМОЩИ ПОЛИМЕРАЗНОЙ
ЦЕПНОЙ РЕАКЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ
МЕТОДА АНТИПРАЙМЕРА**

Представлены два независимых подхода для проведения ПЦР в реальном времени для определения одиночного нуклеотидного полиморфизма при детекции генев каппа-казеина и ацил-Ко-А-диаглицерол ацилтрансферазы I у крупного рогатого скота. Проанализированы образцы от 296 коров молочных пород украинских коров. По гену каппа-казеина получены следующие частоты генотипов: AA – 0,58, AB – 0,34, BB – 0,08, по гену ацил-Ко-А-диаглицерол ацилтрансферазы I: AA – 0,7, AK – 0,26, KK – 0,04. Показана высокая эффективность антипраймерной методики. Время проведения реакции антипраймерной ПЦР составляет всего 2–2,5 ч и позволяет полностью идентифицировать неизвестный аллельный вариант исследуемых генев.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Jin Li G., Makrigiorgos M.* Anti-primer quenching-based real-time PCR for simplex or multiplex DNA quantification and single-nucleotide polymorphism genotyping // Department of Radiation Oncology, Dana Farber Cancer Institute, Harvard Medical School, Boston, Massachusetts, USA, 2007. Published online 22 February 2007 www.nature.com/natureprotocols
2. *Li J.* Antiprimer quenching-based real-time PCR and its application to the analysis of clinical cancer samples // *Clin. Chem.* – 2006. – **52**. – P. 624–633.

3. *Patel R.K., Chauhan J.B., Singh K.M., Soni K.J.* Genotype and allele frequencies of κ -casein and β -lactoglobulin in Indian river buffalo bulls (*Bubalus bubalis*) // *Buffalo Bull.* – 2007. – **26**, № 3. – P. 63–66.
4. *McLean D.M., Graham E.R., Ponzoni R.W., Mckenzie H.A.* Effects of milk protein genetic variants on milk yield and composition // *J. Dairy Res.* – 1985. – **51**. – P. 531–546.
5. *Van der Berg G., Escher J.T.M., De Konning P.J., Bovenhuis H.* Genetic polymorphism of κ -casein and β -lactoglobulin in relation to milk composition and processing // *Netherl. Milk Dairy J.* – 1992. – **46**. – P. 145–168.
6. *Cases S., Smith S.J., Zheng Y., Myers H.M., Lear S.R., Sande E.* Identification of a gene encoding an acyl CoA: diacylglycerol acyltransferase, a key enzyme in triglycerol synthesis // *Proc. Nat. Acad. Sci. USA.* – 1986. – **95**. – P. 13018–13023.
7. *Pareek C.S., Czarnik U., Zabolewicz T., Pareek R.S., Walawski K.* DGAT1 K232A quantitative trait nucleotide polymorphism in Polish Black-and- White cattle // *J. Appl. Genet.* – 2005. – **46**, № 1. – P. 85–87.
8. *Heid C., Stevens J., Livak K., Williams P.* Real time quantitative PCR // *Genome Methods : Genome Research.* – New York : Cold Spring Harbor, 1996.
9. *Zhang Y., Zhang D., Li W., Chen J., Peng Y., Cao W.A.* Novel real-time quantitative PCR method using attached universal template probe // *Nucl. Acids Res.* – 2003. – **31**. – P. 123.
10. *Whitcombe D., Theaker J., Guy S.P., Brown T., Little S.* Detection of PCR products using self-probing amplicons and fluorescence // *Nat. Biotechnol.* – 1999. – **17**. – P. 804–807.
11. *Kanai N., Fujii T., Saiki K., Tokoyama T.* Rapid and simple method for preparation of genomic DNA from easily obtainable clotted blood // *J. Clin. Pathol.* – 1994. – **47**. – P. 1043–1044.

Надійшла 29.12.09